

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Анна Славчева Кръстева,

Нов Български университет, департамент Политически науки

за докторската дисертация „Потенциал на Европейския съюз за демократизация на страните, кандидатстващи за членство в него – натрупан опит и перспективи”

на Анна Валериева Плачкова

за присъждане на образователната и научната степен “доктор”

по научна специалност 3.3. Политически науки

“Когато изграждате къща, не се нуждаете само от солидни основи. Имате нужда от тези основи, за да могат да устоят на нормалното използване на къщата. Следователно, Копенхаген не трябва да бъде забравен след присъединяването. Точно обратното” (Viviane Reding 2013, с. 7). Именно фундаментален интерес към ‘основите’, към принципите на основите, към емпиричната им верификация за устойчивост при употребите им характеризира подхода на г-жа Плачкова. Този задълбочен и амбициозен подход и към основанията, и към теоретичните им импликации, и към емпиричните им верификации, обещава интересни резултати. Дали и доколко са постигнати те е предмет на настоящето становище.

Сред най-съществените позитивни страни на теоретичния дизайн и разгръщането му в изследването бих открила:

- Критично и рефлексивно преодоляване на телеологичното разбиране за демокрацията като цел и резултат на евро-интеграцията. Теоретичният патос на авторката се съсредоточава върху критични проблематизации като ‘деконсолидация’, ‘отстъпление’ (back-peddling), ‘умора от демокрацията’, върху парадоксалното търсене на нова дефиниция за демокрация след 25 години демократизация. Конструктивен концептуален контрапункт е понятието ‘качество на демокрацията’. То е развито за целите на изследването с ‘върховенство на закона’, който А. Плачкова обосновава и убедително определя като концептуално-политически център, спрямо който да се анализира, разбира и оценява Източното разширяване. Парадоксално, понятието изпълнява тази ключова за изследването роля независимо от липсата/невъзможността за обобщаваща дефиниция. ‘Върховенството на закона’ е натоварено с големи очаквания да бъде ‘ключов механизъм, гарантиращ резултатността на представителната демокрация като механизъм за стабилна регулация на социалния живот, осъществяваща решаване на обществените проблеми чрез провеждане на публични

политики в обществен интерес” (с. 192), но успява да работи реалистично в по-голямата част от изследването. Съществено е да подчертае, че докторантката концептуално е усвоила и доразвива критично-рефлексивната перспектива на научния си ръководител проф. Георги Димитров.

- Критичен анализ на Източното разширяване с множество интересни наблюдения, разсъждения и заключения, от които тук бих открито каскадата подмени (с. 36-37): на обществени реформи, поощряващи демократизацията, от подготовката за членство; на подготовката за членство от преимуществено икономическо партньорство; на подготовката за икономическо партньорство от прехвърляне на съюзното законодателство в националното; на ролята на ЕС по индуциране на промени от ролята на ЕК по мониторинг на прехвърляне на законодателството. Интересен в теоретично и емпирично отношение е подходът поуките от (не)успеха да еврочленството на България и Румъния да бъдат мобилизирани при анализ на основанията и очакваните резултати на ‘новия подход’ спрямо Западните Балкани.
- Теоретична продуктивност на авторския вкус към парадоксите. Анна Плачкова има подчертан концептуален афинитет към парадоксите, които идентифицира и откроява по почти всички проблеми, които изследва: между формалните правила, които са европеизирани, и неформалните правила, които доминират и въпроизвеждат неформалната система (‘фасада без сграда зад нея’); между радикалните реформи, от които имат нужда обществата на Западните Балкани, и слабите инструменти на ЕК заради далечното членство; между безспорния принос на ЕС за демократизация, мир, стабилност, просперитет и изострената пост-Брекзит криза на ЕС. Същественото е, че предпочитанията към парадоксите позволяват на авторката ясно и категорично да формулира предизвикателни заключения: „Когато се разбере какво представляват политиките за разширяване на ЕС, става ясно защо те не могат да осъществят демократизация на икономическата система в обществата от СЦИЕ.... Когато се разбере какво е качествена демокрация, става ясно, че няма как ЕС да бъде източник на преобразуващо движение в тази посока“ (с.58).
- Авторката има солидна теоретична култура. Библиографията от 188 заглавия (вероятно биха били повече, ако всички цитирани в текста заглавия бъдат включени в нея) активно ‘работи’ в анализа, без да демонстрира декоративна ерудираност, а като придава теоретична плътност на анализа. Концептуалният език е прецизен. Заслужава да се отбележи, че авторката търси библиографски баланс на западна и българска политология, например разгръщането на качеството на демокрацията се

вдъхновява както от чуждестранни, така и от български автори от колективния труд с едноименното заглавие.

- Стилът е ясен, изчистен, елегантен.

Няма изследване, което освен множеството си позитивни резултати, да не оставя и някои открити въпроси, както и да съдържа известни дефицити и дисбаланси. Бих открила два:

- Критичният патос накланя аналитичните везни по посока на неефикасността на евро-интеграцията на Източното разширяване в множество аспекти – цели, инструменти, резултати и т.н., без достатъчен изследователски интерес към позитивни резултати. Бих поспорила с автора, че „Проблемът за неефикасността на Механизма за сътрудничество и проверка към България и Румъния е “проблем не толкова само **на** страните [и техните общества], а на **политическия** **подход** за разширяване чрез условност” (с.10). Тезата на авторката е обстойно аргументирана, но има две нейни импликации, които остават проблематични – размиването на отговорността в ‘обществата’ за разлика от по-ясно дефинирани, притежаващи властови ресурси политически субекти, както и известна дереспонсабилизация на елитите за системния неуспех и неангажираното, почти циничното отношение на игнориране на критиките на ЕК.
- Имах възможност и на вътрешната защита да спомена за методологическата асиметрия на емиричното изследване, разглеждащо взаимодействието на ЕС със страните-кандидатки единствено чрез ‘гласа’ – докладите - на ЕК. Тази методологична асиметрия контрастира със самата авторова позиция за необходимостта от преодоляване на подхода отгоре-надолу, за ключовата важност на равнопоставеното партньорство.

Оценка на личния принос на кандидата

Всяко изследване поставя въпроси, но в дисертацията на Анна Плачкова бесспорно преобладават резултатите, които са многобройни и бесспорни. Резултатите от изследването вече циркулират в научната общност под формата на доклади на научни форуми, както и на пет научни публикации.

Списъкът с приносите, предложен от кандидата, ги отразява коректно. Първите три биха могли да се обединят. Приносите на кандидата са лични и биха могли да се групират в три категории: теоретични (обяснение на следприсъединителната криза чрез маргинализиране качеството на демокрацията и върховенството на закона); методологични (оригинална методика за изследване взаимодействието между ЕС и кандидатстващите страни чрез количест-

вен анализ на докладите на ЕК) и емпирични (сравнително проучване на България, Македония и Сърбия).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С убеденост давам много висока оценка на докторската дисертация на г-жа Анна Плачкова и подкрепям присъждането на образователната и научната степен “доктор” по научна специалност 3.3. Политически науки.

19 февруари 2018 г.

Изготвил становище:

проф. д-р Анна Кръстева